

בס"ד. שיחת ש"פ בהר, כ"ף אייר, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. נתבאר פירוש רש"י ריש פרשתנו: "בהר סיני", "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותי ופרטותי ודקדוקי מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. כך שנוי בתורת כהנים. ונראה לי שכך פירושה, לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותי ופרטותי כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה, שמסיני היו כולם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב" — שהקושי בכתוב הוא בתיבות "בהר סיני", שהרי מ"שהוקם המשכן לא נדבר עמו עוד אלא מאוהל מועד¹, ולכן מפרש רש"י ש"בהר סיני" כולל גם אוהל מועד שהי' בחניית מדבר סיני נגד ההר.

וכך מפרש רש"י את דברי התו"כ, שמכאן למדים שכל המצוות נאמרו כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן מסיני, כי, התיבות "בהר סיני" מיותרות, "לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב", ובמילא ידעינן שנאמרה מסיני — מהר סיני או מאוהל מועד, ועכצ"ל ש"בא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה", במשנה תורה*, "שמסיני היו כולם": לדעת ר"ע — גם הפרטות נאמרו בהר סיני, ולדעת ר"י — פרטות באוהל מועד². ואף שע"ד ההלכה "כולהו אליבא דר"ע"³, הנה בפשוטו של מקרא קאי גם לשיטת ר"י.

(* וזהו ביאור יתור לשון רש"י "כל דבור שנדבר למשה" — כי בזה מדגיש שהחידוש הוא רק במצות שנאמרו במשנה תורה, שפרטותיהן נאמרו בסיני, שרק הן נאמרו למשה ולא לבני ישראל, כי לבני ישראל "מפי עצמו אמרן" (מגילה לא, ב). ואין להקשות הרי בלאה"כ יודעים שלשון רש"י "כל דבור" קאי רק על מצות שנאמרו במשנה תורה (שעליהם הוא הלימוד שגם הם מסיני היו, אלא שחזרו ונשנו בערבות מואב) — ומדוע הוצרך רש"י להוסיף "שנדבר למשה"? — כי, באם רש"י לא הי' כותב "שנדבר למשה", הי' אפ"ל שכוונתו ב"כל דבור" היא לכל

(3) סנהדרין פו, רע"א. וש"נ.

(1) פרש"י תשא לג, יא.

(2) חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ.

ובפנימיות הענינים: אוהל מועד — מורה על עבודה בסדר והדרגה, ומדבר סיני — מורה על עבודה שלמעלה מסדר והדרגה, מס"נ. ובוזה פליגי ר"י ור"ע: לדעת ר"י, עבודת הצדיקים, רק כללות ויסוד המצוה צ"ל באופן של מס"נ, אבל הקיום בפועל ובפרטיות צ"ל בעבודה מסודרה; ולדעת ר"ע, עבודת התשובה, גם הפרטים צ"ל חדורים בענין המס"נ — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ז ע' 276 ואילך.

* * *

ב. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה'", "נאמן לשלם שכר" — שהחידוש כאן לגבי מש"נ בפ' קדושים⁸ הוא ההמשך ללפנ"ז⁹ "לא תעשו לכם אלילים גו' את שבתותי תשמרו", כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות .. עובד כוכבים .. מחלל שבת*, אף אני כמותו",

[כי, ע"פ תורה משועבד לרבו, ועד שמצינו בזהר בפרשתנו⁸ שעבדים פטורים מ"עול מלכותא דלעילא" ופטורים מן המצוות, ולכן יכול להיות קס"ד שמתר לו לעבור על ג' ענינים אלו המותרים לרבו:

המצוות, ויש בזה שני חידושים: 1) חידוש בנוגע לאלו דערבות מואב — שגם פרטותיהן מסיני. 2) חידוש בנוגע לשאר המצוות — שנשנו בערבות מואב. וע"י הוספה זו מדגיש רש"י, שכל הלימוד הוא רק בנוגע לאותן דערבות מואב, משא"כ המצוות שנאמרו בסיני, ס"ל לרש"י שלא נשנו בערבות מואב (ראה לקו"ש שבפנים ע' 282).

(* הסדר בפרש"י: גילוי עריות, ע"ז וחילול שבת (ובפרט שזהו שינוי לגבי תו"כ) — י"ל בפשטות, מפני ש"רבו" הי' שטוף ביותר בעריות (ערות הארץ), פחות מזה — בע"ז, פחות יותר — בחילול שבת, כמוכן (ובתו"כ — הלכה — מקדים החמור ביותר: ע"ז, אח"כ ג"ע וכו').

(6) כו, א.
 (7) והיינו, דכיון שמכר את עצמו להנכרי, צריך לעמוד בדיבורו ולהיות משועבד אליו — אם בכדי שלא יהי' חילול השם (ראה גם פרש"י פרשתנו שם, מח), וכהמעשה דשמעון בן שטח (ראה ירושלמי ב"מ פ"ב ה"ה, ובפני משה שם), או שבכלל צריך לעמוד בדיבורו כדי להיות אדם ישר ("א' ערלעכער מענטש"), הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו.
 (8) ח"ג קח, א. וראה גם תו"מ חל"ט ע' 115 ואילך. וש"נ.

(4) אף שבריבוי מקומות שבהם נאמר "אני ה'" בסיום ציווי הפירוש הפשוט הוא אני הוא המצווה, וכדברי רש"י בר"פ וארא — לאחרי שמפרש "אני ה'", "נאמן לשלם שכר כו" — "ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות כו", היינו, שאין זה הפירוש הפשוט, ורק כשיש הכרח אזי מפרשים כפי הדרש (ראה גם לקו"ש חי"ב ע' 83 ואילך).
 (5) יט, ל. — וגם שם נאמר בלשון זה ממש, באותן תיבות, באותו ניקוד ובאותן הטעמים (שלפעמים גם הניקוד והטעמים משנים את פירוש הדברים).

גילוי עריות (שרבו מותר בהן*) — כיון שצריך לעבדו גם בלילה, וכפי שמצינו⁹ בעבד הנמכר לישראל, שרבו מוסר לו שפחה כנענית** ; ע"ז (באופן של שיתוף שם שמים ודבר אחר) — כיון שצריך לעבוד בתור עבד (ולא אומן וכיו"ב), מפני שהוא טפל וקנינו דרבו, ורבו (שעובד ומקריב לשמש בשביל שיצמחו פירותיו) מחשיב עצמו טפל וקנינו של אלקי מצרים, וא"כ, גם הוא משועבד לע"ז, וכמו שיש בכלל מאתיים מנה¹³, ובדוגמת שעבודא דר"נ¹⁴; וחילול שבת (שלא זו בלבד שמותר לרבו, אלא חייב לעבוד בשבת) — כיון שצריך לעבדו גם בשבת], "לכך נאמרו מקראות הללו"¹⁵, שע"ד הפשט הם מיותרים לגמרי (שהרי כבר נאמרו בפ' קדושים) — ללמד שגם "הנמכר לנכרי" חייב בהם***.

ומסיים: "אני ה'", "נאמן לשלם שכר"¹⁸ — שגם "הנמכר לנכרי" שמצבו בגילוי הוא "כמותו", שמקבל השפעה דרכו (ולא משם הוי

(* משא"כ עריות האסורות לרבו (היינו לכו"ל ע"מא, כולל גם עבדי רבו, ואין מקום אפילו לקס"ד דהיתר. ועוד) אין מקום שרבו ידרוש זה ממנו.

** ע"ד ההלכה יש מקום לשקו"ט בנמכר לנכרי אם מותר בשפחה כנענית (ראה לקו"ש שבפנים הערות 21-19¹⁰), אבל, המדובר הוא (1) בלימוד ע"ד הפשט, (2) לדעת רש"י¹¹ שהוא פרשן ולא פוסק¹², אפילו בפירושו על הש"ס, ועאכו"כ בפירושו על התורה.

*** ועד"ז יל"פ בפשטות בנוגע ל"מקדשי תיראו"¹⁶ — שאפילו ישלחו רבו לבנות ביהמ"ק, ג"כ אסור (וכפירש"י בפסוק שלפנ"ד¹⁷). וכמו שגם בנוגע לע"ז מפרט: "אלילים ופסל גו'".

15) ומה שלא נזכר בקרא גם גילוי עריות — כי, אצל עבד יש אמנם אופן ש"שרא לן כוונתי" (חולין קט, ב), שהרי רבו מוסר לו שפחה כנענית, כנ"ל.
16) לאו דוקא בפירוש רש"י, כי הקושיא היא גם בתו"כ.

17) ושם: "ואכן משכית גו' להשתחוות עלי", "אסרה תורה .. חוץ מן המקדש".
18) כי, אי אפשר לפרש בפשטות, אני הוא המצווה (כנ"ל הערה 4) — כיון שענין זה יודעים כבר מהציווי שנאמר בפ' קדושים, משא"כ כאן שנכפל הציווי "כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי כו", שאף שנצטווה מקודם על ע"ז, בכ"ז סבור שפטור

9) פרש"י משפטים כא, ד. ועוד.
10) בנוגע לשקו"ט אם אפשר שיהי' לנכרי שפחה שלו (ראה הערה 19 שם) — העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: אין הזמ"ג לעיין, אבל כמדומה שלכל הדעות כיבוש מלחמה מועיל גם לעכו"ם.
11) בנוגע לשקו"ט אם יש מקום להיתר שפחה לנמכר לעכו"ם, מאחר שאין העכו"ם קונה ישראל אלא למעשה ידיו — כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: אפשר שגם בתור פוסק ס"ל לרש"י שוולדות הם בכלל מעשה ידיו.
12) יד מלאכי כללי רש"י ס"ב. וש"נ.
13) ב"ק ער, א. ב"ב מא, ב.
14) פסחים לא, א. וש"נ.

שלמעלה מהטבע), יזכה לקבל תשלום השכר, כי מצד העצמות, "אני הוי", אין הגבלות — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁹ בלקו"ש ח"ז ע' 175 ואילך.

ג. וההוראה מכל הנ"ל בעבודתינו:

כללות המעמד ומצב של בני" בזמן הגלות הוא בבחינת "לעבדים ולשפחות נמכרנו"²⁰. ובהדגשה יתירה — אצל אלו מבני" שרוב היום אינם נמצאים בד' אמות של תורה, אלא בבית-המסחר או בית-הפקידות וכיו"ב.

וכיון שכן, טוען יהודי: כיצד תובעים ממנו לקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות שמים", בשעה שמטילים עליו "עול דרך ארץ"?! — אם הקב"ה רוצה שיקבל עליו "עול תורה" ו"עול מלכות שמים", עליו ליטול ממנו "עול דרך ארץ"²¹, ואי אפשר — טוען הוא — שיהיו ב' ענינים אלו יחד, להיותם בסתירה זל"ז.

כאשר יש ליהודי "עול מלכותא דלעילא", ומרגיש ש"ה' נצב עליו ומלא כל הארץ כבודו ומביט עליו ובוהן כליות ולב כו"²² — אין מקום שיהי' עליו עול ומורא של בשר ודם; ואם יש עליו עול ומורא של בשר ודם, הרי זה בסתירה לעול מלכות שמים.

וכפי שמצינו שכאשר אורי' החתי קרא ליואב בתואר של כבוד בפני דוד המלך, נתחייב מיתה, בגלל שזוהי מרידה במלכות דוד²³. ועאכ"כ כשמדובר בנשיאת עול תמידי של בשר ודם.

ועל זה אומרים לו, שהקב"ה כבר הבהיר זאת: עוד לפני שבני" גלו מארצם וכאו למעמד ומצב ש"לעבדים ולשפחות נמכרנו" — כבר צוה הקב"ה "אל תפנו אל האלילים גו'", "את שבתותי תשמרו וגו'", גם

19 בשילוב שיחות ש"פ משפטים וש"פ עקב תשכ"ח (וצוין שם בטעות גם לש"פ בהו"ב תשכ"ד).

20 אסתר ז, ד.

21 ראה אבות פ"ג מ"ה.

22 תניא רפמ"א.

23 שבת נו, א. וש"נ.

עתה מזה, בגלל השעבוד לרבו ע"פ תורה, והיינו, שרוצה לקיים ציווי ה', אלא שיש לו קושיא וסתירה בדבר מצד חיוב התורה.

ועפ"ז יש לומר בפירוש "נאמן לשלם שכר" — שקאי על שכר מיוחד (ע"ד "לפום צערא אגרא" — אבות פ"ה מכ"א) על קיום הציווי מתוך קבלת עול ואתכפיא, אף שאינו מבין זאת בשכלו בגלל הקושיא כו' * — שנמשך מבחי' "אני", שלמעלה גם מהוי'.

עדיין לא רואים את השכר (וכמו בר"פ וארא כנ"ל הערה 4), שבאותה שעה לא ראו בני" את השכר, ואדברה, היו להם צרות צרורות כו'.

(* ולהעיר מדיוק הלשון "נאמן לשלם שכר" — שהצורך בענין הנאמנות הוא כאשר

למי שנמצא במעמד ומצב ש"נמכר לנכרי". וכאשר מבהירים זאת מלכתחילה, הרי זה מועיל גם בנוגע לזמן הגלות, שגם אז יוכלו בני"י לקבל על עצמם "עול מלכותא דלעילא".

ד. ובפרטיות יותר:

עיקר הענין ד"לעבדים ולשפחות נמכרנו" בחיי היום-יום הוא — לא בהתחלת היום, בעת התפלה וקביעת עתים לתורה, אלא לאחרי כן, בהמשך היום, כאשר יוצאים לעסוק בעניני העולם — "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"²⁴. ובכדי שבמשך היום, כשיש עליו עול דרך ארץ, יהי עליו עול מלכות שמים — יש צורך להבטיח זאת מיד בהתחלת היום.

וזהו גם הביאור במ"ש בתניא²⁵ ש"צוה משה רבינו ע"ה . . לדרור שנכנסו לארץ לקרות ק"ש פעמים בכל יום לקבל עליו מלכות שמים במסירת נפש כו'" — דלכאורה אינו מובן²⁶:

מזה שרבינו הזקן מדגיש בעצמו שציווי זה הי' "לדרור שנכנסו לארץ", מובן, שזהו ציווי שקשור עם הכניסה לארץ דוקא, שכן, בהיותם במדבר, במעמד ומצב שאין להם עסק עם עניני עוה"ז, אין צורך באזהרה מיוחדת ("א ספעציעלע באוואָרעניש") בנוגע לקבלת עול מלכות שמים; ורק בכניסתם לארץ, שאז מתחילים לעסוק בענינים ארציים, החורש והזורע וכו', שאז ישנו "עול דרך ארץ" — אזי יש צורך להזהיר ולהבטיח הענין דקבלת עול מלכות שמים.

וא"כ, למה הוצרך להיות הציווי ע"י משה רבינו, ובהיותם במדבר — ולא ע"י יהושע, ובשעת כניסתם לארץ, כמו שאר הציוויים הקשורים עם הכניסה לארץ?

והביאור בזה — שהענינים הקשורים עם הכניסה לארץ עצמה, היו אמנם ע"י יהושע; אבל הציווי שעל ידו תהי' הכניסה לארץ כדבעי, צריך להאמר לפני הכניסה לארץ. בשעה שעוסקים כבר בענינים ארציים — אזי כבר מאוחר; יש צורך לצוות על זה כשנמצאים עדיין במדבר, שאז הראש עדיין פנוי כו'.

ועד"ז בנוגע לעבודה שבכל יום — שתיכף בהתחלת היום, קודם שיש עליו "עול דרך ארץ", צריך לקבל על עצמו עול מלכות שמים במסירת נפש, על משך כל היום כולו. ואז, הנה גם במשך היום, גם

(26) ראה גם תו"מ ח"מ ע' 179 ואילך. וש"נ.

(24) ברכות לה, ב.
(25) ספכ"ה.

בשעה שיש עליו "עול דרך ארץ", יהי' עליו עול מלכות שמים. ולמרות שע"פ שכל תהי' אצלו קושיא: איך יכולים להיות שניהם יחד — אין זה מפריע לעבודה בפועל ממש.

ה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)

כיון שהגיעו ונמצאים כאן תלמידים שלומדים עתה בישיבה²⁷, ומחנכים אותם באופן שגם לאחר צאתם מבין כתלי הישיבה לא יתפעלו מ"עול דרך ארץ", מהטענה שכיון שנמצאים באמריקא, הרי אמריקא היא שונה ("אמעריקע איז אַנדערש"...) , וצריכים לוותר על פרט זה וענין זה כו' — יאמרו לחיים, וינגנו ניגון שמח²⁸.

* * *

ו. בהמשך להמדובר לעיל בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק "את שבתותי תשמרו גו' אני ה'" שבפרשתנו, ולא על פסוק זה שנאמר בפ' קדושים — הנה גם המאמר ד"ה את שבתותי גו' שבלקו"ת הוא (לא בפ' קדושים, אלא) בפרשתנו דוקא²⁹.

ובנוגע להלקו"ת, הנה אלו שסיימו את לימוד הלקו"ת דפרשה זו, וכן אלו שסיימו את הלימוד קודם הבדלה (ומסתמא ישנם כאלו שהתעוררות זו תסייע להם לסיים את לימוד הלקו"ת...) — יאמרו "לחיים"³⁰.

ז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה את שבתותי תשמרו וגו'.

(29) מא, א ואילך.

(30) ראה גם לעיל ע' 140. וש"נ.

(27) הכוונה לקבוצת תלמידים מיישיבת

אחי תמימים בעיר בוסטון (המז"2).

(28) ראה גם תו"מ חל"ב ע' 365.